

personal program of development; development of motivational pedagogical technologies process for social teachers is considered to be called a process of projecting.

Key words: professional self-perfection, motivation, pedagogical technologies, readiness to teaching.

УДК 37.013.8

Н. І. Богданець-Білокаленко

НАУКОВІ ІДЕЇ Я.Ф. ЧЕПІГИ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ПЕДОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена розвитку педології в Україні. Педологія – це наука про дитину Спираючись на праці зарубіжних вчених, педагогів та психологів український вчений Яків Чепіга розробив власну теорію вчення про дитину, яка заслуговує на увагу сучасних педагогів.

Ключові слова: педологія, дитина.

Постановка проблеми. Педологія – з лінгвістичного погляду слово складне та належить до іншомовного походження. У Тлумачному словнику української мови педологія трактується як наука про виховання дітей, що базується на визнанні залежності долі дитини від біологічних і соціальних факторів, впливу спадковості, а також від незмінного середовища [3, с. 230]. Український педагогічний словник розглядає педологію як науку про дітей, фактично – сукупність психологічних, анатоμο-фізіологічних, біологічних, соціологічних концепцій психічного й фізичного розвитку дітей і молоді. Виникнення педології було зумовлене проникненням у психологію і педагогіку еволюційних ідей і розвитком прикладних галузей психології і експериментальної педагогіки [1, с. 255].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У словниках радянських часів трактується так: "реакційна буржуазна наука про дітей, що ґрунтується на визнанні фаталістичної зумовленості долі дітей біологічними й соціальними факторами, впливом спадковості й середовища, які вважає незмінними; заперечує провідну роль навчання й виховання в розвитку дитини" [2, с. 5].

Безперечно, подібні висновки про "буржуазну науку" виносилися будь-якими проявами нового, не схожого на партійно-комуністичні постулати в період становлення та розвитку радянської влади. Ідеологія й політика поступово поглинали, як науку, так і мистецтво, культуру взагалі, особливо дошкульно винищуючи національні прояви. Тому й не дивно, педологія – наука про дитину, більше була популярна за межами слов'янських теренів. В Україні політичний слід педології залишився у працях Якова Чепіги, інших представників цієї науки. На досвіді зарубіжних педагогів та психологів Е.Меймена, С. Хола, В.Лая, школи Л.Толстого в Ясній Полянї український вчений Я. Чепіга розробив власну теорію вчення про дитину. В основі теорії покладається теза вільного виховання, що й стало основною метою статті.

Виклад основного матеріалу. "Вільне виховання" полягало в тому, що в усьому навчанні та вихованні дитини повинна враховуватися особистісна неповторність кожної дитини. Не колективну, не групову, а саме враховувати конкретну індивідуальність, не підривнюючи її характер, поведінку, здібності й недоліки під якийсь загальний стандарт, як наприклад, радянський народ, що станеться в освіті трохи пізніше, в глибині панування стійкої системи Радянського Союзу. Яків Феофанович вказував і методи, як розвивати неповторність кожної дитини. Зокрема, він наполягав вивчати у школі лише ті предмети, які пов'язані з майбутньою життєвою діяльністю в суспільстві. З цією метою, на думку Я. Чепіги, слід використовувати пізнавальні можливості природничих наук, психології, рефлексології. Не на останньому плані стоїть і культурно-історичний вплив оточення на формування особистості дитини. Свої думки та міркування в стилі педології Яків Чепіга виклав у працях "Увага і розумовий розвиток дитини" (1911 р.), "Страх і кара" (1912 р.), "Брехливість у справі виховання" (1912 р.) та інших. Головною канвою в усіх працях педологічного спрямування було розкриття необхідної побудови навчально-виховної системи в Україні на глибокому проникненні в природу дитини. Вчений намагався акцентувати увагу педагогів на думці про те, що потрібно вибудовувати власний досвід на основі аналізу науки про дитину в світі, систематизувати все, що стосується фізичного та духовного арсеналу дитини.

У праці "Педологія або наука про дітей" (1912 р.) автор розгортає мотивацію різних методів поглибленого вивчення дитини, зокрема, анкетування (письмове опитування), спостереження, експериментальне дослідження. Цю сентенцію Я. Чепіга детально розвиває у статті "Розвиток органів почуття та їх значення у вихованні дитини". Він посилається на експерименти італійського педагога і лікаря М. Монтесорі, яка довела, що діти з нормальною психікою і розумово відсталі ("ідіоти") однаково оволодівають засвоєнням відчуттів дотику, зору, слуху, смаку та нюху, якщо в основу формування цих відчуттів покладати поведінку дитини саме таку, яку підказує їй природа. Дитина повинна самостійно і вільно робити все через активну діяльність, працю. За неї ніхто не повинен робити. "Все тіло дитини мусить працювати, аби не затримувати свого росту і розвитку" [4, с. 8].

Головний принцип у системі виховання Монтесорі, який поділяє Я. Чепіга, – самовиховання. У цій же праці вчений деталізує методіку досягнення поставленої цілі. Він вважає, що завдання вихователя полягає у скеруванні дитячої енергії "по відповідних шляхах, аби допомогти вільному росту і розвитку

дитини" [4, с. 8]. Пізніше, в інших працях, проблему самовиховання вчений розглядатиме і в аспекті психології дорослих: педагогів, а також у сім'ях вихованців.

У праці "Розвиток органів почуття та їх значіння" автор комплексно розглядає відчуття нюху, смаку, зору та інше, пов'язуючи їх з м'язовим розвитком дитини та духовним становленням, адже в ранні роки пізнання світу відбувається діями. Дитини хочеться до всього побаченого доторкнутися, понюхати, а часто і лизнути або спробувати вкусити тощо.

"От чому так важливо, щоб період розвитку людського організму, який припадає на дитинство, період, коли здобуваються наші розуміння про світ, основа наших уявлень, образів і ідей, вихователі повинні складати умови, при яких дитина могла б мати найбільше уявлень, образів і ідей. А це можливо тільки шляхом нормальної діяльності органів почуття, себто тих природних органів, через які ідуть прямі шляхи до розумових центрів і які допомагають утворенню нових ідей, нових уявлень" [4, с. 99].

Теорія вільного виховання, якої послідовно дотримувався Я. Чепіга та представники педологічної науки, полягала в нетрадиційному теоретичному тлумаченні щодо розвитку органів відчуття дитини. Загальноприйнята практика у вихованні маленької дитини відома тим, щоб оберегти дитину від різних негативних факторів впливу навколишнього буття – холоду, болю тощо. За теорією ж вільного виховання, навпаки, негативні відчуття вважаються позитивними явищами, дитина нібито здобуває пам'ять і досвід саморозвитку і самовиховання. Сучасна педагогіка навряд чи згодиться з цією теорією, виходячи з умов життя дитини ХХІ століття. Тому вивчення наукових припущень педології в ті часи дуже важливо для дискусійного опрацювання в період пошуків нових фундаментальних основ для майбутніх педологічних надбань в освіті України.

Теорія вільного виховання допускає необхідність больових переживань дитини. Підкреслимо, не випадковість, не експериментальність, а необхідність! "Наприклад, ознайомлення з вогнем, на думку прихильників цього виховання, краще провести так, щоб дитина відчула біль від нього, обпеклась. Не страшно, що вона обпечеться, важливо, щоб ця природна лекція була переведена в такий спосіб, щоб дитина разом з біллю відчула радість дослідника, радість винахідця, який, забуваючи фізичний біль і страждання, цікавиться станом або здобутками досліду" [4, с. 101].

Наведена цитата несе неоднозначний підтекст у пізнанні дитиною больових відчуттів. Насамперед, виникає заперечення у кожного, хто має власних дітей: навіщо формувати досвід таким жорстоким способом? А по-друге, важко погодитися з тим, що дитина щось відкриває. Вона плаче від болю і окрім страху не запам'ятає нічого іншого. Це лише суб'єктивні думки, які можуть мати альтернативу, про те дисертаційні вимоги окреслюють певні межі дослідження, що спонукає залишити право на роздуми іншим дослідникам, які мають нагоду познайомитися з працями Я. Чепіги в галузі педології.

Приваблює теорія Монтесорі виховання дітей більш м'якими, легшими способами, не стресово-больовими. І цю теорію Я. Чепіга підтримував, хоча вона розрахована на дітей з обмеженими фізичними можливостями. Проте всі діти однаково прагнуть ласки і любові, між ними немає різниці, коли вони граються чи слухають читання. Ось як сконцентровується увага вихователя на загостренні психологічності спілкування з оточенням дівчини з вадами зору: "Як мені боляче було дивитися на сліпу дівчину, яка після виступу в групі на одному святі сліпих, залишилась одна, кинулась спочатку в один бік – порожньо, немає нікого, кинулась в другий – теж саме, це рух вперед, назад, і захитавшись на місці раптом залилась гіркими сльозами. Що сталося? У цієї дівчини – дотик і м'язове почуття якої мусить замінити зір, було настільки слабо розвинене, що почуття орієнтації раптом зникає, коли дитина губить зв'язок з речами, з відомими їй уявленнями. У дитини погано вихованій важливий орган почуття, який хоч частково компенсує тяжку втрату зору" [4, с. 102]. Йдеться про дотик, розвиток якого допомагає виникненню рефлекторних рухів у нервових центрах, які так чи інакше подають інформацію в мозок. Виховання чуття дотику повинно бути безперервним, тобто, не тільки в дитячих установах, а також і в родині, де перебуває дитина. Оскільки всі органи чуття взаємозв'язані, то і взаємодіють вони одночасно, доповнюючи функціонування дитячого організму з максимально позитивним результатом у цілому.

Яків Чепіга, аналізуючи методику виховання органів відчуття Монтесорі, виділяє ті аспекти, що при вихованні, наприклад, дотику розвиваються й інші відчуття. Монтесорі доводить, що дотик є ніби фундаментом інших відчуттів. А тому вона вчить дітей "бачити пальцями". Кінчикам пальців дитини до 5-6 років властива надзвичайна чутливість, і педагог-лікар враховувала цю важливу властивість.

Власне, у статті "Розвиток органів почуття та їх значіння у вихованні дитини" розглядаються однаково важливими всі відчуттєві ознаки: дотик, зір, смак та ін. Кожній із цих ознак присвячується розділ. Але характерно неповторним, науково вмотивованим є сам педологічний метод. Кожне із відчуттів досліджується не лише, як фізіологічне твердження, а пов'язується з душевними якостями дитини, роз'яснюється прикладом з практичного досвіду педагогів нерозривний зв'язок душевних почуттів і фізичних відчуттів дитини. І коли гармонійно розвивається одне і друге, тоді здобувається якісний результат. У зв'язку з цим, проілюструємо матеріал статті про формування слуху: "Через вухо проходять до мозку всі тони звуків. З кожним звуком або з кожним комплексом звуків (слово і фраза) сполучено уявлення тих дій, які бувають при цьому. І дитина переймаючи мову, переймає дії, й вчинки і поступово з звуками мова вбирає в себе всі риси оточення". Тут же автор підкреслює важливість мовного фактора:

"Мова, це високої вартості скарб, в ній відбивається ступінь культурного рівня загалу, його моральне й духовне життя. Мовна праця живої діяльності всього організму" [4, с. 110]. Спочатку мова для дитини є імпульсивним збудником, далі приєднується свідомість. Але свідомість пробуджується особливими імпульсами ласки, чогось приємного для дитини. І це, насамперед, материнська мова, колискова пісня. Можливо, саме тому з дітьми потрібно спілкуватися лагідно, доброзичливо, використовуючи красу мистецького слова. Адже, де присутня краса, там присутня істина. Поєднання краси слова "надає материній мові тієї могутності, тієї сили, якою володіє мова нації і яка міцно зберігається молодим поколінням з характером рухів та діяльності" [4, с. 110].

Цікавою гіпотезою, актуальною в будь-яку епоху, у праці подається музика у порівнянні з голосом людини. Яків Чепіга промовисто натякає на те, що музика мусить бути постійною складовою виховання дитини. Залежно від інтонацій, голос теж схожий на звук музики. Тому такою важливою є інтонація мовлення. "Мова народу є теж музика, той душевний ритм, звуки якого обумовлюють наш духовний розвиток. Голосом ми не тільки висловлюємо свої думки, але й почуття радості, страху, суму, болю" [4, с. 110].

Глибокий зв'язок фізіологічного і психічного процесу прослідковується у статті при розгляді формування смаку. Автор аналізує відчуття смаку дитини та звички харчування в родині, де часто не враховуються особливості дитячого ставлення до їжі, а переважає батьківське право наказу, змушування дитини споживати те, що, на думку батьків, потрібно, а не те, що хоче дитина. Це не правильно. Проблема значно глибша, ніж здається на перший погляд. Потрібно вивчити причини, чому дитина вередує, відмовляється їсти. Можливо, причиною є хвороба органів травлення чи інша. Зазначається, що "почуття смаку" досконаліші за всі почуття. Природа забезпечує народжену дитину вже виготовленим органом для приймання приємних і неприємних впливів смаку: солодкого і гіркого, кислого і солоного. Відчуття смаку спочатку розпізнаються дитиною, як приємні і неприємні роздратування. З часом вона розпізнає їх інтенсивність, але до цього вона доходить поступово власним досвідом [4, с. 112].

Отже, знову теорія вільного виховання: не "давати", не примушувати, покладатися на природу, що проявляється в дитини вже з самого народження. Автор піддає критиці деякі прояви негативного виховання в сім'ях. Викликає невідомий інтерес для сучасного застосування у практиці сімейного виховання, прищеплення звичок гігієни харчування, культури споживання їжі. Так у багатьох сім'ях, коли приходять гості, дітей садять за окремий стіл, аби вони не заважали дорослим. Діти можуть у своїй відвертості вести себе всупереч загальноприйнятими правилами – брати їжу руками, кричати, розмовляти, бруднити скатертину.

Вчений у своїй статті радить: "з найранішого віку садити дітей за загальний стіл" [4, с. 113-114]. Дивлячись на інших, дитина вчиться, здобуває певні навички і навіть зауваження в м'якій формі сприймає слухняно. За столом дорослих дитину виховують жести, розмови. "Шанувати дитину, зрівнюючи з дорослим, з собою не така вже велика жертва, але для дитини вона відіграватиме величезну роль для витворення звичок; поведінки" [4, с. 113-114].

Дозволимо собі висловити сподівання, що наукові знахідки в педагогіці минулого проектують істинність виховання в стилі високої моральності й мудрості людини сучасного покоління. Великим взірцем цього є праці Я. Чепіги педагогічного спрямування.

Особливого значення набувають в нинішніх дослідженнях його погляди на формування здорової нації, як у фізичному, так і в духовному, з урахуванням природного оточення. Це не означає, що природа може сама регулювати, потрібно докладати певних зусиль у формуванні відчуттів фізіологічних і розумового розвитку дитини. "Ми знаємо, що всяке почуття можна виховати" в тому числі і здоров'я фізичного тіла дитини. Автор заострює увагу до питань загартовування, подаючи виважені досвідом рецепти "спілкування" з водою і повітрям. "Через те, що організм можна привчати", вихователь з усією серйозністю мусить привчати дитину до фізичних вправ, за допомогою яких долати слабкості дитячого організму. "Треба тут зауважити, що людський організм краще озброєний для боротьби з холодом, ніж з теплом" [4, с. 118-119], а тому тепло інколи навіть гірше холоду, воно "розм'якшує" нервову систему, заважає працездатній бадьорості, хилить на сон. "Через те, що організм можна привчати до гігієнічного життя, до витримки температурних змін, ми повинні виховувати чуйність нашого тіла і загартовувати його, розумними і корисними засобами" [4, с. 118-119]. До "корисних засобів" відноситься купання дитини, обмивання холодною водою, вмивання обличчя та холодні ванночки для ніг. Але все це дитина повинна виконувати охоче, маючи за взірць дорослих наставників, членів своєї родини.

Глибинна ідея педологічної науки, що помітна у працях Я. Чепіги та вчених зарубіжжя, полягає у взаємопроникаючій єдності фізіології і психології. Читаючи ту чи іншу, здається, йдеться про фізіологічні процеси тіла, але чим далі заглиблюєшся у зміст і текстовий колізійно витончений науковий дисонанс, починаєш помічати: за нервами, рухами, звуками є ще щось більше, вище, те, що, закріплює у свідомості дитини програму невпинного розвитку. І ця програма базується на духовних критеріях. Обов'язково, інакше сама по собі фізіологія залишиться тимчасовою репетицією, яка з ростом (зміною вікових особливостей) дитини забудеться, не знайшовши перспективи самоудосконалення тіла. Одним із підтверджень цього висновку є і питання загартовування та оздоровлення дитини різними методами. Яків

Чепіга досліджуючи вказану проблему, поступово розкриває головний контекст здоров'я у зв'язку з вищими, духовними категоріями: чистота! Чистота тіла стає звичною, яка не терпить будь-якого бруду. "Вихованням треба довести дітей до того, щоб бруд рук, ніг, одягу викликав майже інстинктивне бажання змити, позбавитись його" [4, с. 119]. А відтак, настає потреба внутрішньої чистоти: не обманювати, не красти, не використовувати когось заради власної насолоди за рахунок приниження іншого. Поєднання психологічного і фізіологічного та педагогічний вплив на виховання дитини спостерігаємо в інших працях Я. Чепіги в педології. У праці "Розвиток органів почуття та їх значення у вихованні дитини" першочергово подається фізіологічне, фізичне, з якого автор у результаті спостережень, експерименту робить узагальнення психологічного, морального виховного результату. А у праці "Страх і кара та їх вплив на характер і волю дитини" фізіологічне висвітлюється як другорядне, головним є психологічне, що впливає на формування характеру і волі дитини. За жанром, як визначає сам автор, праця є психо-педагогічний нарис. І жанрові особливості проявляються несподіваними одкровеннями, зовсім не науковими, скоріше, художньо-публіцистичними, що сприяє особливій доступності матеріалу педагогам у практичному застосуванні і виховання дитини як у навчальних закладах, так і в індивідуальному спілкуванні. Автор дуже самокритичний, у нарисі часто наводяться монологічні відступи, типу: "Та нехай читач не сподівається од моєї розвідки чисто наукової праці: Я – педагог, а не вчений психолог. Тож, користуючись по змозі здобутками науки, я маю перш за все на увазі живе життя, питання про правдиве виховання дитини" [5, с. 3]. Подібні виступи розкривають неповторну, непересічну індивідуальність Я. Чепіги. Стильові ознаки його текстів мусять зацікавити сучасних педагогів, учених-дослідників. Віддаємо належне Я. Чепізі, який почуття страху виводить з раннього, дитячого віку людини. Про страх існує багато різних досліджень, але не в аспекті педології. Подаються спеціальні тренінги для людей зрілого віку. У педагогічному нарисі Я. Чепіги переслідується мета спинитися "над почуттям страху, розглянути педагогічне прикладання його, щоб вяснити, яка від того користь і школа у вихованні й розвиткові дитини" [5, с. 3]. Педагог розглядає почуття страху як прояв покарання дитини. Страх нічого позитивного не дає у вихованні. А навпаки, дитячий страх "росте" разом з маленькою людиною. Педагогічні спостереження, наведені в статті, накопичені переважно з "живого життя". Страх пережитий одного разу в дитинстві фіксується у свідомості на все подальше життя. Не кажучи вже про різні психічні розлади, які трансформуються у діагнози фобій і тяжких хвороб. Наводимо промовисту цитату і прокоментуємо її, яка б могла активізувати моральне ставлення до дитини, аби вберегти її від страху, яка б змусила освітянську спільноту, родину задуматися над явищем страху, що заважає, замикає, паралізує потоки чистоти, краси, одухотворення й вільного вибору, запрограмованого природою у кожній дитині.

"Страх перед карою поклав своє тавро навіть не тільки на дитину, але й на зовнішні вияви – рухи, дії і вчинки. Пригломшена, забита, неспроможна визволитись з-під влади страху, що пригнічує її, вона згубила вразливість і відгукливість на інші почуття. Образи, кари не дають таким дітям покою, і, як листя осені, тремтять від найменшої ознаки її" [5, с. 30].

Висновки. Таким чином, внутрішня руйнація дитини в результаті перебування у постійній боязливій позиції змінює навіть її зовнішній вигляд. Перші ознаки власної недосконалості, меншовартості проявляються під впливом страху вже в ранньому шкільному віці. Якщо своєчасно не допомагати дітям, покаліченим страхом духовно й фізично, вони стають кандидатами нездорового способу життя, їх постійно подавлятимуть сильні й жорстокі, вимагаючи служити власним забаганкам. На них наставлені пастки розпусти, алкоголю, наркоманії, а то й потрапляння до пеніциарної системи.

Узагальнити вище сказане найглибше може думка автора, який констатує: "Кара і з'єднаний з нею самою природою страх – це той жах нашого виховання, якого людськість віками не може позбутись. Це тяжка данина консерватизму нашому і рутині. Тяжка данина, бо платиться не нашими перекрученими, скаліченими й попсованими, а безневинними й чистими як кришталю душами дітей!" [5, с. 30] Саме з цих причин перед педагогами стоїть одвічне прагнення у виховній роботі розгледіти, виявити форми страху в поведінці дитини і допомогти їй позбутись, хоч би до цього довелось докласти чимало науково-методичних зусиль. Адже, за висновками педологічних результатів, виховання не повинно базуватися на страхові, залякуванні. Таке виховання "неправдиве і незвичайно шкідливе для психофізичного стану дитини".

Статистичний аналіз основоположних ідей Я. Чепіги у становленні та розвитку педології на матеріалі його праць, з нашого погляду дотичних і суттєвих щодо проблеми дослідження, зумовлює до узагальнень:

– Наука педологія є частиною загальної педагогіки; виходячи з вузько окреслених завдань виховання дитини, педологія планомірно злилася з цілями педагогіки.

– Основоположні ідеї Я. Чепіги у становленні та розвитку педології в Україні ґрунтувалися на принципах вільного виховання: рухлива діяльність дитини є її природною стихією; найкраще забезпечення виховання – це свобода у школі та в родині як фізична, так і моральна; педагогічне виховання повинно враховувати глибинність знань про дитину фізіологічних, психологічних та духовних; обов'язковість розвитку і виховання чуттєвих органів (слух, зір, дотик та ін.) у поєднанні з волею та характером дитини; повсякчасне плекання природного призначення дитини – радість, добро.

– Головна мета педології полягає у вихованні з дитячих літ "здорового, нормального члена суспільства" [4, с. 124].

Таким чином, Я. Чепіга вважав, що виховання дитини повинно відбуватися на педологічних знаннях (фізіологія, вікові та індивідуальні психологічні особливості, спадкові явища). Все виховання мусить триматися на природних факторах людського організму. Отже, педагогічна концепція педології Я. Чепіги має психофізіологічне та біогенетичне коріння, спрямоване на комплексні підходи до навчання та виховання в освітніх закладах України.

"Педологія або наука про дітей" Я. Чепіги – одна з перших наукових праць у педагогіці; де вчений розкриває для практичного втілення завдання методології психологічної і педологічної орієнтації на основі наукового експерименту.

Високо оцінюючи результати досліджень зарубіжних педагогів і педологів, Я. Чепіга прагне подати свій, національний доробок творення системи виховання та освіти. І цей доробок полягає в об'єднанні кількох чи багатьох досвідів, що розкривають достеменно правдивість природної сутності права на життя однієї нації у світовому осягненні людства. Заперечити в чомусь дослідній методиці педології за працями Я. Чепіги неможливо. Основоположні ідеї педології за Я. Чепігою мають усі підстави на продовження і розвиток у психофізіологічному ставленні школяра.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Словник іншомовних слів. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії АН УРСР, 1974. – 775 с.
3. Тлумачний словник української мови : В 4 т. Т. 2 / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : АКОНІТ, 2001. – 539 с.
4. Чепіга Я. Розвиток органів почуття та їх значіння у вихованні дитини / Яків Чепіга // Путь Просвещения. – 1922. – № 5. – С. 7-120.
5. Чепіга Я. Страх і кара та їх вплив на характер і волю дитини / Яків Чепіга. – К. : Видавниче товариство "Час", 1923. – 36 с.

Н. И. Богданец-Билоскаленко

НАУЧНЫЕ ИДЕИ Я.Ф. ЧЕПИГИ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ПЕДОЛОГИИ В УКРАИНЕ

Резюме

Статья посвящена развитию педологии в Украине. Педология это наука о ребенке, Опираясь на труды зарубежных ученых, педагогов и психологов украинский ученый Яков Чепига разработал собственную теорию учения о ребенке, которая заслуживает на внимание современных педагогов.

Ключевые слова: педология, ребенок.

N.I. Bogdanets Biloskalenko

Y.F.CHEPIGA'S SCIENTIFIC IDEAS IN THE DEVELOPMENT OF PEDODOLOGY IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to the development of pedology in Ukraine. Pedology it the study of a child. Based on the works of foreign scientists, educators and psychologists the Ukrainian scientist Yakiv Chepiga worked out his own theory of child's study which deserves attention of modern educators.

Key words: pedology, child.

УДК 378(477.53)-055.2"17"

Л.П. Клевака

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ: ПІДГОТОВКА ГУВЕРНАНТОК, УЧИТЕЛІВ ДЛЯ ГІМНАЗІЙ ТА ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ З 1818 ПО 1917 РР.

У статті розкривається підготовка вчителів початкових шкіл, гімназій і гувернанток у Полтавському інституті шляхетних дівчат – одному з 27 інститутів шляхетних дівчат Російської імперії. Висвітлюється мета і завдання освітнього процесу закладу, визначаються нормативно-правові документи, які регламентували навчально-виховану діяльність інституту, розглядається зміст навчання та виховання, перераховуються методи навчання і виховання учениць. У науковій роботі надається характеристика викладання педагогіки, циклу мистецьких дисциплін. Визначаються вимоги до професійних та особистісних якостей викладачів даного навчального закладу.

Ключові слова: підготовка вчителів і гувернанток, жіноча освіта, навчально-виховний процес, Полтавський інститут шляхетних дівчат.

Постановка проблеми. Необхідність реформування освіти в Україні з урахуванням її інтеграції в європейській культурний простір зумовлює кардинальні зміни в культурно-освітній сфері, висуває перед сучасною педагогікою нові завдання в галузі освіти і виховання майбутніх учителів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема розвитку вищої педагогічної освіти в Україні. Важливою умовою